

Бібліотечка  
«Придніпровського  
наукового вісника»

**ФОРМУВАННЯ  
І ДІЯЛЬНІСТЬ  
ТВОРЧОЇ  
ОСОБИСТОСТІ**

Секція І. Філологія

ВІСНИК  
ПРИДНІПРОВСЬКОГО  
УНІВЕРСИТЕТУ  
ІМЕНІ  
С. П. КОТЛЯРСЬКОГО

МЕЛЬНИК Н. Г.

## ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАВДАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

Історія залишила нинішньому поколінню української інтелігенції сумну спадщину. Українська культура, переставши бути «соціалістичною змістом, національною формою, інтернаціональною духом і характером», поки що знаходиться у стані опритомнення, намагаючись позбутися комплексів, набутих у дорадянські та радянські часи. Валуєвський циркуляр (1863), Емський указ (1876), ленінська та сталінська національна політика, ситуація, коли «інтелігенція всіх націй і народностей переслідувалася остільки, оскільки відповідала своєму призначенню - бути «будителем» народу» (1, 210), призвели до «масової вівісекції свідомості та психології» (1, 214). Аморфність, аполітизм, суспільна пасивність, нерозуміння власної ролі в історичному контексті виступають, на жаль, і сьогодні рисами української інтелігенції. Д. Донцов визначає їх рисами підвласної верстви, плебсу (2, 87), розглядаючи формування цих рис поза умовами, які спричинили таку деградацію. Зламаність, упокореність, страх сказати, вчинити не так, як усі, виступають логічним результатом тиску, що його зазнавали прояви національного протязом всієї української історії. Жорстокість, з якою винищувалося рідне, українське, традиційне, зумовила ситуацію, коли «вибір між gente і natione», почавши від «покоління 1847 р.» - від Шевченка і «братчиків», - стає для українського інтелігента моральним вибором (3, 89).

Наприклад, у 1937 році у Києві було закрито інститут філософії, оскільки після «чистки» у ньому залишилося чотири працівники, разом із сторожем і прибиральницею; в добу сталінщини репресовано понад п'ятсот письменників із тисячі по всьому Союзу (1, 214). Любов до України з найвищої цінності (козацькі часи, героїчна доба) перетворюється на смертний гріх. На жаль, ідеали «вітамнізму» (2, 17) закріпилися на генетичному рівні, і для більшості українців уявлення про національну собі-

тотожність не підносяться вище захоплення «милозвучністю мови», вміння готувати смачний борщ та знання декількох народних пісень.

Ці уявлення репрезентуються в ностальгічних порівняннях цін на ковбасу у радянські та самостійницькі часи. Спостерігаємо ситуацію, коли майбутній учитель-філолог, вийшовши за двері аудиторії, розмовляє російською, а викладач вищого українського навчального закладу доводить, наскільки складно йому так одразу (!) перейти на викладання українською мовою. Байдужість до традиційного, рідного, готовність у будь-яку хвилину помчати у чужі світи заради збагачення, здатність виконувати за кордоном усіляку принизливу роботу, стали рисами переважної більшості українців. У цьому біда і вина національної інтелігенції. Відбулася корінна переоцінка цінностей, етико-естетичних засад, сформованих історично. За влучним спостереженням Д. Донцова, мужність отримала назву жорстокості, відвага - забіяцтва, прислужництво - реалізму, вірність ідеї - фанатизму, безпринципність - об'єктивності, отарність - солідарності, героїзм - авантюриництва і романтики, вірність засадам - доктринерства (2, 92). Відбулася дегероїзація героїчного, вульгаризація національної ідеї (як такої) і ролі поборників незалежної держави. Оскільки ситуація характерна з огляду на роль національної інтелігенції, і досі в Україні пересічний громадянин сприймає гетьмана Івана Мазепу як зрадника, а Тараса Шевченка як співця класової боротьби. Євген Маланюк писав: «Так звульгаризувати Шевченка, як це пощастило зробити українській інтелігенції - не міг би ніякий національний ворог» (4, 14).

В світлі вище сказаного, головними завданнями національної інтелігенції виступають:

1. Набуття психічних рис, відповідних носієві національного ідеалу, «будителю» народу.
2. Очищення національної свідомості від «царисто-великодержавницьких та сталінсько-застійних духовних деформацій», її деміфологізація; позбавлення її культурної двоїстості.
3. Повернення до традиційних етико-естетичних за-

сад українського народу.

4. Розбудова національного ідеалу; розробка національної ідеї у всіх сферах суспільного життя (економічній, соціальній, культурній, політичній).

5. Виховання національно свідомого покоління українців, яке осмислено сприяло б матеріальному та духовному розвитку держави.

Сучасний стан речей вимагає від національної інтелігенції активізації всіх духовних сил, активності, відповідальності, бо, як писав І. Франко, «сором українській інтелігенції, сором особливо молодому поколінню, коли воно не відчує тої великої потреби, не віднайде шляху до народа, не покладе основи до того, щоб Україну зробили політичною силою» (5, 107-108).

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Забужко О. Дві культури // Літературна панорама. 1989: Збірник. - К.: Дніпро, 1989. - С. 208-227.
2. Донцов Д. Дух нашої давнини. - Дрогобич, 1991.
3. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. - К.: Основи, 1993.
4. Маланюк Є. Книга спостережень. - К.: Атіка, 1995.
5. Франко І. З кінцем року // Молода Україна. - Львів: Україно-руська вид. спілка, 1910.
6. Храчук Б. Слово і народ // Літературна панорама. 1989: Збірник. - К.: Дніпро, 1989. - С. 14-27.
7. Новиченко Л. Шевченкова вселюдськість // Літературна панорама. 1989: Збірник. - К.: Дніпро, 1989. - С. 156-190.
8. Коваль Р. Філософія українства. - К.: Незборима нація, 1995.

МАК Т. Ф.

#### ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПОБУТОВОЇ ІСТОРИЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Історична свідомість особи і суспільства - могутній чинник розвитку самого суспільства. На рівні звичайної побутової свідомості вона задовольняє повсякденні по-